

NOTATKI BOTANICZNE

Nowe stanowisko *Epipogium aphyllum* (Orchidaceae) na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego

Epipogium aphyllum Sw. (storzan bezlistny) to bezzieleniowy myko-heterotrof (LEAKE 1994). W Polsce jego stanowiska znane są głównie z Sudetów, Karpat Zachodnich, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, a na północy z Pojezierza Kaszubskiego (ZAJĄC & ZAJĄC 2001; PIĘKOŚ-MIRKOWA i in. 2008). Większość z nich nie została potwierdzona po II wojnie światowej. W okresie ostatnich 65 lat omawiany gatunek został odnaleziony lub powtórnie stwierdzony jedynie na kilkunastu stanowiskach w całej Polsce (HEREŹNIAK & PIĘKOŚ-MIRKOWA 2001).

Z obszaru doliny Prądnika *Epipogium aphyllum* podawany był trzykrotnie przez: BERDAUA (1859), SAPALSKIEGO (1862), a ostatni raz, ponad 100 lat temu przez JELENKINA (1901). Były to informacje ogólne z terenu Ojcowa i Pieskowej Skały, nie wskazujące dokładnych lokalizacji. Po latach nieobecności gatunek ten uznano za wymarły dla tego obszaru (MICHALIK 1978; ZAJĄC 1996; HEREŹNIAK & PIĘKOŚ-MIRKOWA 2001). Status ten został uwzględniony także w planie ochrony, utworzonego tu w 1956 r. Ojcowskiego Parku Narodowego (MICHALIK 1996).

Epipogium aphyllum odnaleziono 27.07.2009 r. (leg. Małgorzata Kuszaj, det. Piotr Hałucha, det. confirm. Anna Gazda). Oznaczenie zostało zweryfikowane na podstawie zdjęć dokumentacyjnych. Stanowisko zlokalizowane jest w południowej części Ojcowskiego Parku Narodowego w Wąwozie Korytania (ATPOL DF), w obszarze ochrony ścisłej. Teren ten klasyfikowany jest przez MICHALIKA (1993) jako wartościowa ostoja roślin górskich, dość bogata w gatunki. Opisywane stanowisko z grupą trzech kwitnących egzemplarzy storzana położone jest na stoku o pochyleniu 25° i ekspozycji NE. Występuje tam zbiorowisko żyznej buczyny karpackiej *Dentario glandulosae-Fagetum* w wariacie ubogim z *Galium odoratum* (L.) Scop. (ANON. 1991a). Zgodnie z przeprowadzoną waloryzacją zbiorowisk roślinnych OPN stwierdzono, że są to lasy naturalne dobrze zachowane (ANON. 1991b). Drzewostan odznacza się silnym zwarcie koron, składa się wyłącznie z buka zwyczajnego *Fagus sylvatica* L., brakuje podszytu, natomiast pokrycie roślinami runa jest bardzo niewielkie. W sąsiedztwie rosły także *Epipactis helleborine* (L.) Crantz i *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce oraz *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. Obecność w tym miejscu oprócz *Epipogium aphyllum*, także *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. i *Monotropa hypopitys* L. s. stricto), może świadczyć o tym, że jest to siedlisko sprzyjające gatunkom charakteryzującym się podobną biologią i ekologią. Rosły tu także *Galium odoratum*, *Asarum europaeum* L., *Actaea spicata* L., *Oxalis acetosella* L., *Hepatica nobilis* Schreb., *Hedera helix* L.,

Daphne mezereum L., *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott, a także w ograniczonej ilości odnowienie buka, w postaci nalotu.

Dokładna inwentaryzacja w kolejnym sezonie (13.07.2010 r.) pozwoliła stwierdzić obecność 109 pędów nadziemnych *Epipogium aphyllum* na obszarze około 31 arów. Prawdopodobnie jest to najliczniejsze stanowisko na terenie Polski. Drugi pod tym względem jest rezerwat Las Ostrzycki na Pojezierzu Kaszubskim, w którym w 1982 r. zaobserwowano 26 osobników (FAŁTYNOWICZ & PIOTROWSKA 1983). To aktualnie opisywane, nowe i tak obfite stanowisko jest szczególnie cennym odkryciem, ponieważ gatunek ten posiada status E – gatunku wymierającego (ZARZYCKI & SZELĄG 2006) i CR – krytycznie zagrożonego (HEREŹNIAK & PIĘKOŚ-MIRKOWA 2001). Ponadto podlega ścisłej ochronie gatunkowej (ROZPORZĄDZENIE 2004).

Summary. A new locality of *Epipogium aphyllum* (Orchidaceae) in Ojców National Park. The Ghost Orchid is a very rare species in Poland. In July 2009, the new locality of *Epipogium aphyllum* (Orchidaceae) was discovered in (DF square according to ATPOL system) Ojców National Park. This plant is an achlorophyllous, myco-heterotrophic forest orchid. During the first year of observation there had been noticed only three individuals, but during the next year we counted 109 stems of this orchid. This is probably the most abundant population of Ghost Orchid in Poland.

LITERATURA

- ANON. 1991a. Mapa przeglądowa zbiorowisk roślinnych Ojcowskiego Parku Narodowego. – Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej. Oddział w Krakowie.
- ANON. 1991b. Mapa przeglądowa waloryzacji zbiorowisk roślinnych Ojcowskiego Parku Narodowego. – Biuro Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej. Oddział w Krakowie.
- BERDAU F. 1859. Flora Cracoviensis. s. viii + 448. C. R. Universitatis Jagiellonicae Typis, Cracoviae.
- FAŁTYNOWICZ W. & PIOTROWSKA H. 1983. Storzan bezlistny *Epipogium aphyllum* nad jeziorem Ostrzyckim na Pojezierzu Kaszubskim. – *Chrońmy Przyr. Ojcz.* **6**: 81–83.
- JELENKIN A. 1901. Flora Ojcovskoj Doliny. Tip. Warsz. Uczebn. Okruga. Warszawa.
- LEAKE J. R. 1994. The biology of myco-heterotrophic (“saprophytic”) plants. – *New Phytologist* **127**: 171–216.
- HEREŹNIAK J. & PIĘKOŚ-MIRKOWA H. 2001. *Epipogium aphyllum* Swartz – Storzan bezlistny. – W: R. KAZMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, s. 538–539. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MICHALIK S. 1978. Rośliny naczyniowe Ojcowskiego Parku Narodowego. – *Stud. Nat. Ser. A* **16**: 1–171.
- MICHALIK S. 1993. Waloryzacja i przestrzenny plan ochrony szaty roślinnej Ojcowskiego Parku Narodowego. – *Prądnik. Pr. Muz. Szafera.* **7–8**: 317–338.
- MICHALIK S. 1996. Operat ochrony gatunkowej flory Ojcowskiego Parku Narodowego. Mskr. Plan ochrony Ojcowskiego Parku Narodowego na lata 1998–2017. s. 196. Kraków.
- PIĘKOŚ-MIRKOWA H., KOCZUR A. & BODZIARCZYK J. 2008. Storzan bezlistny – *Epipogium aphyllum* Sw. – W: Z. MIREK & H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Czerwona księga Karpat polskich, s. 468–469. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną, Dz. U. Nr 168, poz. 1764.

SAPALSKI J. 1862. Pogląd na Historią Naturalną Guberni Radomskiej. s. 110. Kielce.

ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

ZAJĄC M. 1996. Mountain vascular plants in the Polish Lowlands. s. 92. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Krakow.

ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of vascular plants in Poland – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków

MAŁGORZATA KUSZAJ, ANNA GAZDA, PIOTR HAŁUCHA, *Katedra Botaniki Leśnej i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Rolniczy, al. 29 Listopada 46, PL-31-425 Kraków; e-mail: gooha86@gmail.com, rlgazda@cyf-kr.edu.pl, pehh@o2.pl.*

Przyjęto do druku: 27.04.2011 r.